

Oplæg

fra udvalget ”LM Bornholm - hvordan nå næste generation”

4. april 2018

1. Baggrund og opgave

Afdelingsstyrelsen (AS) tog på sit møde i august 2016 den første af en række drøftelser om LM Bornholm og fremtiden (bilag 1). Den direkte anledning var dels ønsket om en evaluering af de første fire år efter at afdelingen etablerede frimenigheden *Kirken på Klippen*, dels at vurdere udviklingen generelt for LM's arbejde på Bornholm med tanke på fremtiden.

Efter de første drøftelser i AS stod blandt andet følgende klart:

- LM Bornholm er ikke på samme måde en selvfølgelighed som tidligere. Tilslutningen til LM's lokale kredse på Bornholm har i de seneste årtier været vigende, og flere missionshuse er blevet nedlagt. Det er heller ikke nogen selvfølge, at unge LM'ere, der vender tilbage til øen efter at have stiftet familie, vælger at engagere sig i LM.
- LM's tilstedeværelse på Bornholm om 15-20 år sikres på ingen måde igennem udvikling af rammer og strukturer eller frimenigheder. Vækkelse og vækst sker igennem Guds ord og Ånd.
- AS er overbevist om, at Herren fortsat vedkender sig vores arbejde. Han har ikke trukket kaldet tilbage. Vi har en opgave og nogle åndelige værdier, som er værd at kæmpe for, og som verden har brug for. Det vil vi gøre med stor frimodighed. I fuld respekt for alt andet godt kirkeligt arbejde, tror vi ikke, det er ligegyldigt, at LM arbejde på Bornholm udvikles og eksisterer om 10 år som et godt og effektivt redskab i Guds hånd *til evangeliets fremme*.

Derfor ønskede AS at sætte gang i en bredere drøftelse, hvor vi vover at se tingene i det lange perspektiv og stille spørgsmålene: hvad tjener evangeliets udbredelse her på Bornholm? Hvordan når vi næste generation?

AS var sig helt bevidst, at det er både vanskelige og følsomme spørgsmål. Men det var AS's opfattelse, at vi nødvendigvis *må* tage fat om disse spørgsmål, fordi der efter AS opfattelse vil ske betydelige ændringer i LM Bornholm på lidt længere sigt – og det vel at mærke uanset om vi gør noget eller ej.

Før sommerferien 2017 godkendte AS et kommissorium (bilag 2) for et udvalgsarbejde med overskriften: »LM Bornholm – hvordan nå næste generation«.

Opgaven var:

- a. En analyse af udviklingen i LM på Bornholm de seneste 30-40 år, herunder en vurdering af sammenhængskraft, trofasthed ved møder og omfanget af det udadrettede arbejde.
- b. En analyse af ønsker, behov og muligheder for at LM på Bornholm fremover kan fremstå som et reelt kirkeligt tilbud til især unge familier, der vender tilbage til Bornholm og de, som allerede bor på Bornholm.
- c. Forslag til hvordan Kirken på Klippen, som en del af LM-helheden på Bornholm, kan udvikle sig til et relevant kirkeligt tilbud til nye generationer – med eller uden LM-opvækst i bagagen - med et klart missionsperspektiv og med hensyntagen til arbejdet i de lokale LM kredse.

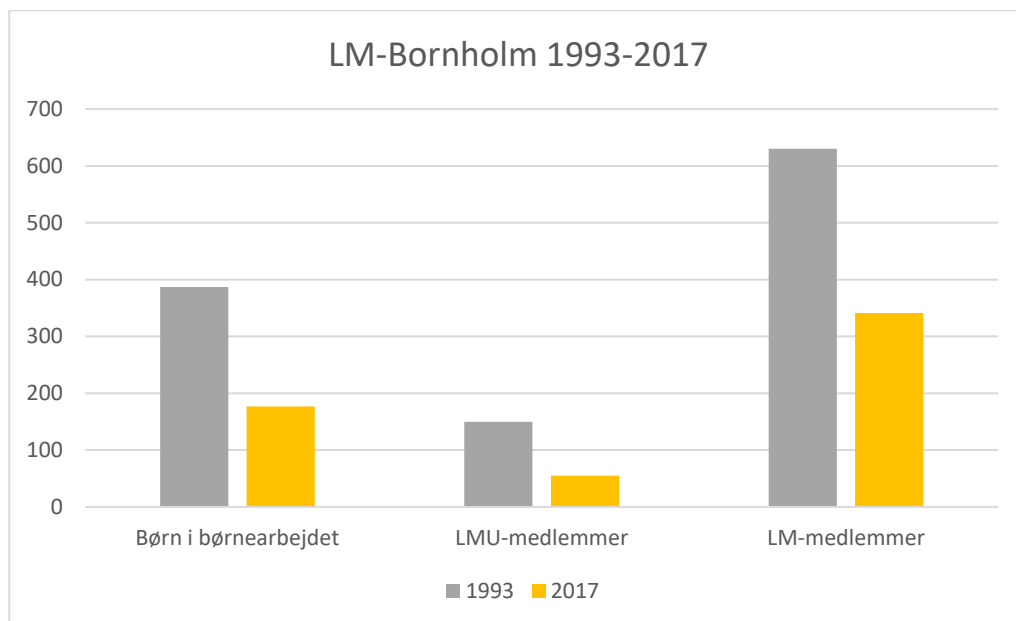
Udvalget har holdt tre møder og bestået af Niels Chr. Andersen, Kenneth Gudbergsen, Birger Skovgaard-Holm, Bent Wagner Hansen, Peter Westh Jensen, Birger Reuss Schmidt (sekretær) og Hakon Christensen (koordinator).

Nærværende oplæg er ikke en færdigsyet pakke, men skal forstås som et oplæg til videre debat. Udvalgsmedlemmerne er enige om hovedlinjen i oplægget.

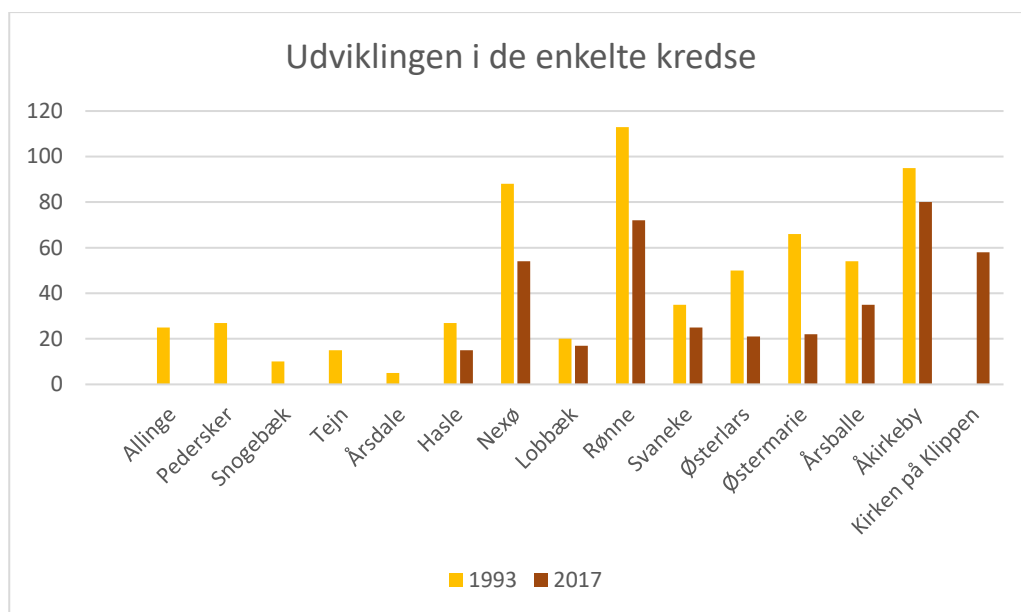
2. Udvalgets vurdering af status for LM Bornholm her og nu, og hvad vi må forvente på 8-10 års sigt, hvis vi alene fremskriver udviklingen

LM i Danmark har i de sidste 25 år været kendetegnet af tilbagegang i både børne-, ungdoms- og voksenarbejdet. Udviklingen er beskrevet i artiklen "Nybrud, nyorientering og nye visioner" i jubilæumsskriftet *Alle tiders mission – Luthersk Mission gennem 150 år 1868-2018*. Heraf fremgår det, at Bornholms afdeling er blandt de hårdest ramte, hvilket blandt andet skyldes den demografiske udvikling i form af fraflytning fra øen.

I nøgne tal ser udviklingen sådan ud:

Der er tale om en halvering over 25 år og for LMU's vedkommende er det aktuelle medlemstal kun en tredjedel af, hvad det var i 1993.

Fem af de 14 kredse fra 1993 er nedlagt og eneste nydannelse er Kirken på Klippen, hvis medlemmer også er medlemmer af en lokal kreds.

Fremskrives de sidste 25 års udvikling, vil resultatet blive fortsat faldende medlemstal, stigende aldersgennemsnit, (LM Aakirkeby har for eksempel 79 voksne medlemmer med en gennemsnitsalder på 64 år), færre lokale kredse, LMU-kredse, børne- og juniorklubber samt prædikanter, samt stigende problemer med at rekruttere ledere. Vedligeholdelse af missionshuse sker i stigende grad gennem betalte ydelser.

Godt nok har der i de seneste år også været en vis tilflytning af yngre (tidligere) LM'ere, som vender tilbage til øen, men langt fra alle vælger at slutte sig til LM. Og godt nok er sammenhængskraften og

dermed tilslutningen om fællesarrangementerne på Bornholm stor sammenlignet med de fleste andre af LM's landsafdelinger. Men det ændrer ikke ved, at tallene taler deres tydelige sprog: Det er ved at være sidste udkald, hvis udviklingen skal stoppes eller måske endda vendes. Vi skal naturligvis ikke glemme, at LM på Bornholm er i Guds hånd og han er suveræn til at vende udviklingen. Men en ansvarlig ledelse må ikke desto mindre reagere på tallenes tale.

3. Hvad siger de unge?

Som en del af udvalgsarbejdet er der indhentet svar fra otte yngre personer/ægtepar om, hvorfor de har henholdsvis valgt at komme i LM eller valgt at komme andre steder – og hvad der i givet fald skal til for at unge vil vælge LM. En sammenfatning af svarene fremgår af bilag 3. Bilaget må læses i lyset af, at otte interview er et meget spinkelt statistisk grundlag, men det er udvalgets opfattelse, at svarene alligevel afspejler tendenser, som er genkendelige for målgruppen generelt.

Det er et markant ønske hos mange af de unge at komme i helmenigheder i form af frimenigheder, der fejrer gudstjeneste i stedet for at holde møder. Der er også et ønske om en mere fri gudstjeneste-/mødeform og om en mere hverdagsnær forkyndelse. Samtidig er der dog også mange, der vælger LM netop på grund af en positiv vurdering af forkyndelsen.

Flere af de unge ønsker imidlertid dette kombineret med små kredse med lokale missionsaktiviteter og sammenhold og godt fællesskab på tværs af generationerne.

4. Hvad siger kredsformændene?

Kredsformændene på Bornholm er tilsvarende blevet bedt om at beskrive udviklingen lokalt i deres egen kreds i de sidste 10-15 år, og hvilken udvikling de forventer de næste 5-8 år samt hvordan de forestiller sig, at LM-arbejdet på afdelingsplan ser ud om ti år på Bornholm. Alle har svaret på henvendelsen undtagen en kreds. En sammenfatning af svarene fremgår af bilag 4.

Svarene er præget af en betydelig pessimisme. Alvoren er tydelig, og indstillingen er, at der er brug for ændringer. Formændene er naturligvis optaget af, hvordan de bedst kan bevare og beskytte det bestående lokale missionsarbejde.

Der kommer dog også positive signaler. Således gør en af formændene gældende, at bare to nye unge familier vil kunne gøre en stor forskel i det lokale missionsarbejde. Og så nævner flere, at Gud jo kan gribe ind og skabe vækkelse.

Det er også interessant at konstatere en væsentlig fælles forståelse – men også forskelle – mellem de unges og kredsformændenes ønsker:

De unge prioriterer helmenigheder, men vil fortsat kombinere dem med lokale missionsaktiviteter. Kredsformændene prioriterer de lokale missionsaktiviteter og forventer samtidig helmenigheder. Nogle ønsker ligefrem helmenigheder, mens andre er bekymrede for, at de reelt vil skade de lokale missionsaktiviteter.

5. *Satellitmodellen* - et forslag til, hvordan LM Bornholm kan "se ud" om 5 år for at fremstå som et reelt kirkeligt tilbud til især unge familier

Den store udfordring for fremtidens LM på Bornholm bliver således at forene især de unge familiers ønske om en helmenighed med ønsket om lokal mission ud fra de nuværende missionshuse og vel at mærke gøre det på en måde, så både de unge og de ældre kan finde sig hjemme i LM.

En anden udfordring er de forskellige holdninger til folkekirke og frimenighed, som ikke uden videre lader sig forene. Et væsentlig træk ved udviklingen i LM Bornholm de sidste 40-50 år er, at der hos mange er sket en markant tilnærmning til Folkekirken. Tidligere var LM reelt en *helmenighed*, selv om folkekirken principielt var en del af elipsestrukturen. LM'erne på Bornholm kom i missionshuset. Der havde de deres åndelige hjem med ugens hovedsamling søndag. Folkekirkens gudstjeneste mv. var slet ikke inden for deres horisont. Sådan er det ikke i dag.

Det er udvalgets opfattelse, at vi bliver nødt til at se denne udfordring i øjnene. Vi er væsentligt færre LM'ere på Bornholm i dag end tidligere, og vi er langt mindre homogene i vores valg af kirketilhørsforhold. En konsekvens af dette er efter udvalgets opfattelse, at den gamle elipsestruktur med to brændpunkter – missionshuset og folkekirken – kun fungerer, når det ene af de to brændpunkter stort set fylder det hele, eller hvis missionshusets hovedmøde ligger på hverdagsaftner (IM-modellen). Udvalget har ikke nogen tro på, at mange i den yngre LM-generation (dvs. under 60) vil finde sidstnævnte attraktiv som den eventuelle fremtidige hovedstruktur i LM.

Den gamle elipsestruktur med både søndagsgudstjeneste i folkekirken og søndagsmøde i LM har ikke fremtiden for sig. Den uddør med den nuværende generation af 60+'ere. Det er en meget gammel diskussion i LM, og det er lidt tankevækkende, at vi i løbet af udvalgsarbejdet ikke har mødt nogen, som har talt for denne model. Alligevel er det den model, LM Bornholms arbejde er bygget op efter i dag.

På den baggrund har udvalget følgende forslag til, hvordan LM Bornholm kan se ud om 5 år for at fremstå som et relevant kirkeligt tilbud til nye generationer – med eller uden LM opvækst i bagagen - med et klart missionsperspektiv. Her tænker vi især på unge familier med baggrund i LM Bornholm, der vender tilbage til Bornholm og de som allerede bor på Bornholm. Vi kalder den for *satellitmodellen*:

- Om fem år vil der blive holdt gudstjenester i LM-regi hver søndag formiddag tre faste steder på øen. Eventuelt kan der en gang om måneden holdes en fælles (fest-)gudstjeneste. Alle gudstjenester er offentlige, lige som LMs møder og gudstjenester er det i dag. Alle er derfor også velkommen til alle gudstjenester.
- De fleste missionshuse bliver *mødepladser*, hvor der ikke længere holdes traditionelle opbyggelige møder, men derimod missionsaktiviteter i form af lokale børne-, ungdoms-, senior- og evt. andre missionsmøder på hverdage. Disse mødepladser bliver således ikke længere det fælles åndelige hjem, men et lokalt til lokale missionsinitiativer og med et arbejdsudvalg under afdelingsstyrelsen. Her er der ikke lokale medlemskaber, men afdelingsmedlemskaber.
- Hvor der er basis for det, vil der fortsat være kredse med en lokal bestyrelse og resurser og opbakning til at gennemføre det traditionelle søndagsmøde på en hverdagsaften For eksempel 1-2 gange om måneden. Det kan vise sig lokalt, at blive en vigtig samling til styrkelse

af sammenhængskraften og fællesskabet, de steder hvor LM forsamlingen vælger forskelligt om søndagen.

Visionen bag denne struktur er, at LM'erne på Bornholm i ugens løb kan stå sammen om diverse missionsaktiviteter i de små lokale enheder, mens man om søndagen fordeler sig på et af LM's tre gudstjenestesteder eller i en folkekirke.

Det er denne vision, som dette oplæg primært lægger op til debat om.

Dernæst må det også overvejes, hvordan denne struktur i givet fald bedst udmøntes ledelsesmæssigt. Her er der to nærliggende scenarier:

1. Kirken på klippen med én menighedsledelse udvikles og får ansvaret for alle tre ugentlige gudstjenester. Det vil kræve at en betydelig del af LM-vennerne på Bornholm – og især på gudstjenestestederne - udtrykker deres medansvar for arbejdet ved at melde sig ind i Kirken på Klippen. Kirken på Klippen vil fortsat være en selvstændig juridisk enhed på linje med kredsene under afdelingsstyrelsens tilsyn.
2. Det er også en mulighed, at en eller flere kredse vil foretrække selv at afholde gudstjeneste søndag formiddag frem for at Kirken på Klippen står for det. Kirken på Klippen vil i givet fald så kun afholde gudstjenester et eller eventuelt to steder hver søndag. Dette scenarium kan principielt gennemføres inden for den nuværende kredsmodel (i så fald vil der blive tale om nadvermøder om søndagen) eller ved at der etableres en lokal frimenighed. I det sidste tilfælde vil det kunne betyde at afdelingens tilsynsansvar skal styrkes til mere direkte at varetage/støtte den lokale præstefunktion.

6. Hvad kræver dette forslag af LM Bornholm på 1-2 års sigt?

Hvis forslaget vinder tilslutning med et ønske om at blive gennemført inden for en tidshorisont for fem år, vil det kræve, at der inden for de første en-to år arbejdes med følgende udfordringer:

- Styrkelse af Kirken på Klippen både ledelsesmæssigt og pastoralt i retning af helmenighed, og/eller styrkelse af AS til at kunne tilbyde lokale frimenigheder pastoral støtte.
- Fornyelse af mødeformer (især søndagsmøderne, indtil de overgår til at blive gudstjenester), så de i højere grad er attraktive for alle aldersgrupper. Det har også betydning for musik og lovsang, samt supplerende og fællesskabsstyrkende aktiviteter.
- Bedre understøttelse af LMU, f.eks. i form af værter for eftersamvær efter fredagssport, ungdomskoncerter og andet. Formålet er både at give de unge rum til egne aktiviteter og at integrere dem mere i LM-arbejdet generelt.
- Flere yngre prædikanter, som de unge og børnefamilierne bedre kan identificere sig med. Disse prædikanter må bedes og kaldes frem.
- En mere konkret og hverdagsrelevant forkyndelse, der møder tilhørerne, hvor de er, og tør sætte fingeren på de ømme punkter.

7. Kan LM Bornholm fremtidssikres?

Ændringer i struktur og organisation bringer ikke i sig selv åndeligt liv med sig. Derfor vil en gennemførelse af forslaget heller ikke i sig selv garantere LM Bornholms fremtid – og det er heller ikke et mål i sig selv.

Vi er en forening, hvis arbejde har et åndeligt sigte. Derfor er det dybest set også de åndelige våben, der kan fremtidssikre LM Bornholm – Guds ord og bøn. Vi når ret forstået ikke længere med LM Bornholms arbejde, end vi når med Guds ord og bøn – og vi ønsker ikke at nå længere.

Men dette står ikke i modsætning til, at vort kald er at være kirke og missionsforening i 2018. LM Bornholms kald og åndelige værdier fastholdes kun igennem en løbende justering af former og rammer, så vi til stadighed er på omgangshøjde med nutidens mennesker.

Bilag:

Bilag 1: Udklip af referater fra AS og afdelingsmøde.

Bilag 2: Udvalgsarbejdets kommissorium

Bilag 3: Hvad siger de unge?

Sammenfatning af undersøgelse blandt unge.

Bilag 4: Hvad siger kredsformændene?

Sammenfatning af undersøgelse blandt LM's kredsformænd på Bornholm.

Referat fra AS-møde

Mandag d. 29. august 2016 i Aakirkeby

Til stede: Jørn Bech, formand; Ruben Elleby, Niels Chr. Andersen, Birger Skovgaard-Holm, Olai Poulsen, Thorkild Lund, kasserer og Hakon Christensen, afdelingssekretær (referent)

8. Evaluering af processen og pionertiden (2012-16) for frimenighedsdannelsen på Bornholm (KpK)

1. hvordan har etableringen af Kirken på Klippen påvirket
  - a. arbejdet i kredsene?
  - b. relationer mellem LM venner?
  - c. den samlede missionsindsats ud fra LM Bornholm?
2. hvor er vi – og hvor er vi på vej hen som missionsforening og kirke?

Korte mundtlige oplæg v/Ruben og Birger

Tilbage i 2012 fyldte den kirkelige dagsordenen rigtig meget på AS bordet. På det tidspunkt var det aktualiseret af debatten om, og senere indførelsen af, ny ægteskabsforståelse i samfundet og Folkekirken og et ritual for indgåelse af "ægteskab" imellem homoseksuelle med fuld kirkelig velsignelse i Folkekirken.

AS havde sat dette punkt på dagsordenen, for at drøfte den åndelige udvikling og påvirkning ift. LM Bornholms arbejde de sidste fire år, hvor Kirken på Klippen har været en del af LM Bornholm.

RE og BSH pegede begge på, at der på det relationelle område imellem LM-vennerne er sket en polarisering de sidste fire år. Går vi 20-30 år tilbage, stod vi meget mere sammen. At mange børn af LM Bornholm forlader LM i voksen alder er en gammel kendsgerning. En årsag kan være, at yngre familier ikke ønsker at være i den såkaldte ellipsemodel, med et tilhørsforhold til både missionshus og kirke. Derfor flytter mange til en "helmenighed", når de flytter over. Det være sig en folkekirke, valgmenighed eller frimenighed. Der bliver ikke plads til LM!

RE og BSH pegede dernæst på, at der internt på Bornholm kan spores en stigende kritik og distanceren sig fra LM – også blandt ældre venner. Sammenholdet om LMs åndelige og organisatoriske idealer er under pres. Mange er blevet meget mere folkekirke tro end tidligere. Nogle vil også sige, at forkyndelsen nogle steder i folkekirken er bedre end i LM. Det er selvfølgelig en stor glæde at der også lyder en sund og god forkyndelse i folkekirken, men at det ligefrem måske får nogen til at fravælge/nedprioritere LM-fællesskabet om søndagen, må være en udfordring for os. RE sagde: Vi er i en tid, hvor vi hvisker os selv ud i den klassiske LM-kreds. Dels pga. frimenighed/Kirken på Klippen og dels pga. en stærkere tilknytning til Folkekirken end vi har set tidligere.

Generelt er det AS opfattelse, at interne grupperinger i LM Bornholm er blevet tydeligere de sidste fire år. Nogen er blevet mere afklaret i deres frimenighedstilknytning, mens andre er blevet mere afklaret i deres folkekirketilknytning. Der ligger noget og ulmer imellem os, og det kan hurtigt vækkes stærke reaktioner.

Når det gælder etableringen af Kirken på Klippen, så er det AS opfattelse, at arbejdet generelt ikke er påvirket. Så længe gudstjenesterne ikke kolliderer med det lokale arbejde, eller afholdes et andet sted på øen end lokalt, hvor vi bor, er der en stiltiende accept. Men generelt må vi sige, at trofastheden mod LM er ikke blevet større de sidste fire år.

Hvordan skaber vi de optimale rammer for at næste generation kan blive både nået og fastholdt ved evangeliet om korset? Hvordan fastholder vi et stærkt roseniansk bibelforståelse, med vægtlægning på det lægmandsarbejdet og det almindelige præstedømme? Hvordan forbliver vi – eller hvordan bliver vi igen en missionsforening med et stærkt fokus på at nå fortabte med det frelsende evangelium?

Ingen i AS havde klare svar, og der var enighed om, at vi jo heller ikke er sat i verden til LMs bevarelse. Vi er sat i verden "til evangeliets fremme", og vi synes bare, at vi har en rig arv, og vi har fået betroet et kald og nogle åndelige værdier, som vi gerne vil bringe i spil også til fremtidige generationer. Men LM her på Bornholm er ikke en selvfølgelighed som tidligere, og vi er udfordret på sammenholdet, fordi sammenhængskraften ikke er helt så stor som tidligere.

AS understregede, at det er vigtigt, at vi modarbejder en stemning af, at der er nogen som er bedre LM'ere end andre pga. valg af kirkelig strategi (folkekirke/frimenighed).

Til næste AS møde er menighedsledelsen fra Kirken på Klippen indbudt til en fortsat drøftelse af disse forhold, primært med udgangspunkt i de erfaringer KpK har gjort sig de forløbne fire år.

*****

Referat fra AS-møde

Torsdag d. 1. december 2016 kl. 19:00 i Aakirkeby

Til stede: Jørn Bech, formand; Ruben Elleby, Niels Chr. Andersen, Birger Skovgaard-Holm, Olai Poulsen, Thorkild Lund, kasserer og Hakon Christensen, afdelingssekretær (referent)

9. Evaluering af processen og pionertiden (2012-16) for frimenighedsdannelsen på Bornholm (KpK) – fortsættelse af drøftelse fra sidste møde pkt. 6 (se også RS-ref. fra d. 15. sept. 2016 pkt. 3)

* Gæster under dette punkt: Finn Andersen, Kenneth Gudbergsen, Thomas Poulsen og Finn Arne Munk – alle med i menighedsledelsen i KpK.

Fra sidste møde var overskrifterne nedenstående pkt. 1-2. KpK var udfordret til at komme med et oplæg til pkt. 3!

3. hvordan har etableringen af Kirken på Klippen påvirket
  - a. arbejdet i kredsene?
  - b. relationer mellem LM venner?
  - c. den samlede missionsindsat ud fra LM Bornholm?
4. hvor er vi – og hvor er vi på vej hen som missionsforening og kirke?
5. Hvilke planer og visioner har Kirken på Klippen for fremtiden (3-5 års sigt)?

Formanden for KpK Finn Andersen indledte med at konstatere, at vi nu er kommet ud af selve etableringsfasen. Det hele er mere genkendeligt. Vurderer at KpK er inde i den form og de rammer som man gerne vil være i. Der er ikke konkrete planer om forandringer på 3-5 års sigt. Prøver at fastholde, at vi ikke trækker for mange kræfter fra kredsene. Er derfor også forsigtige med ikke at opstarte for store og resursekrævende opgaver. Nogen har et ønske om flere gudstjenester.

Da KpK blev dannet på initiativ fra AS, var den direkte årsag, at skabe et hjem i LM for de LM venner som var på vej til – eller havde meldt sig ud af Folkekirken. Målgruppen var meget intern. Sådan har

menighedsledelsen også tænkt indtil i dag. Dels for ikke at dræne kredsene og dels fordi et større aktivitetsniveau hurtigt vil kræve ekstra resurser i form af en ansat præst. Det er KpK også åben overfor, men det har bare ikke været aktuelt med den nuværende strategi, hvor arbejdet begrænser sig til gudstjenester en gang om måneden.

AS spurgte repræsentanterne fra KpK – og sig selv: 1) unge der er opvokset i LM Bornholm, og som vender hjem til øen for at etablere sig. Vil sådanne familier finde LM og KpK relevante? 2) hvad er missionsperspektiverne for KpKs arbejde? Med missionsperspektiverne forstås det at fremme evangeliet så nye vindes for Kristus?

Mange både fra KpK og AS bød ind på dette emne. Der var en fælles erkendelse af, at når det gælder pkt. 1, så vil mange unge LM'ere (måske alle???) vælge LM fra, når/hvis de flytter hjem. Det er en stor udfordring for os at verden har ændret sig markant, og hvis vi ikke engang er i stand til at tiltrække vore egne unge som måtte flytte til øen, så er LM Bornholm langt fremme i en skræmmende afviklingsfase.

AS er af den opfattelse, at vores nuværende kredsmodel med KpK som en ventil for dem som ikke er medlemmer af Folkekirken, er en rigtig løsning, når vi kigger bagud. Det vil sige for "os" som er LM Bornholm i dag. Men der vil ikke være mange nye som vælger denne løsning (dette var også en væsentlig årsag til at AS i 2012 skrev i kommissoriet for "Arbejdsudvalget til oprettelse af frimenighed", at "Udvalget må afklare hvilke frimenighedsmodeller, der på den korte bane (< 3 år) skal sigtes imod.").

AS vurderer i dag, at tiden er kommet, hvor vi begynder at tænke fremad på længere sigt. AS vurderer, at dem som i fremtiden skal bære LM's kald og arbejde videre her på Bornholm ikke er så organisationsbevidste som tidligere. De har et stærkt ønske om en "helmenighed", og derfor er villig til at vælge LM fra, hvis vi alene holder fast i vores nuværende modeller. AS er sig også helt bevidst, at LM's tilstedeværelse på Bornholm om 15-20 år på ingen måde sikres igennem strukturændringer eller frimenigheder. Det vigtigste er heller ikke at LM består, men fordi vi tror vi har nogle åndelige værdier og et kald som er værd at kæmpe for og som verden har brug for, så er det alligevel ikke ligegyldigt, at vi til stadighed udvikler LM-rammerne, så de er brugbare for evangeliets fremme. At vi så alle ikke er enige om hvad det betyder i praksis, når det kommer tæt på i vores egen kreds, må ikke få os til at resignere og lade stå til. Det er kaldet fra Herren til LM alt for stærkt til, tænker AS.

På denne baggrund udfordrede AS menighedsledelsen på KpK til at nytænke strategien fremadrettet særligt mhp. to målgrupper: 1) Hvordan skal KpK se ud, for at unge som er opvokset i LM Bornholm, som har stiftet familie og som vender tilbage til øen – hvordan skal KpK se ud for at være et reelt kirkeligt tilbud til dem. 2) Hvordan vil KpK sikre missionsperspektivet i arbejdet, hvis det ikke på sigt er holdbart alene at outsource det til kredsene?

Hvis KpKs menighedsledelse er indstillet på at arbejde med disse spørgsmål, så foreslår AS at vi nedsætter et udvalg fx med to fra KpK og to fra AS + LM's menighedskonsulent til at arbejde med disse spørgsmål. Simpelthen gennemtænke en strategi for hvordan vi kan udvikle KpK som en del af LM Bornholms arbejde – for at nå næste generation.

AS spurgte dernæst om der var noget konkret som KpK for nærværende ønskede fra AS. KpK svarede, hvis der på et tidspunkt skulle blive behov for en ansættelse mere i LM, så vil KpK meget gerne tænke med, om måske "købe" en andel. Den nuværende model giver ikke mulighed for aktivitetsudvidelse uden ansættelse af en præst i en eller anden kvote.

*****

Referat fra afdelingsmøde

lørdag d. 4. marts 2017 på LM Lejren

2. Afdelingsformandens beretning.

Efter manus:

(ikke medtaget i dette notat)

***

Efterfølgende drøftelse:

Der kom flere reaktioner i forhold til Kirken på Klippe:

Når der i beretningen omtales møde med KpK udtrykte en, at det var afgørende, at understrege at det er AS, og ikke Kirken på Klippen, som går i gang med en proces om fremtiden. Begrundelsen for denne præcisering er, at "jeg har en forventning, at der vil blive snakket meget rundt omkring i krogene om dette".

En bad om tydeliggøre, hvad dette omhandler med efterfølgende reaktioner fra flere deltagere i afdelingsmødet.

Afdelingssekretæren svarede hertil, at det er helt korrekt, men pegede også på, at når der er behov for at understrege det så stærkt, så er det et udtryk for at der er en form for "frygt for hinanden" iblandt LM'erne på Bornholm. AS ambition er et missionsarbejde som ikke er drevet af internt frygt, men af nøden for de ufrelste på Bornholm. Derfor har AS på to møder i 2016 (29. aug. pkt. 8 og 1. dec. pkt. 9) har drøftet LM Bornholms status og fremtid med udgangspunkt i en evaluering af processen og pionertiden efter etablering af Kirken på Klippen for fem år siden. Tider og behov ændrer sig, og det er også derfor, at AS har foreslået Kirken på Klippen til at gå ind i et udvalgsarbejde om fremtiden med fokus på to spørgsmål: : 1) Hvordan skal KpK se ud, for at unge som er opvokset i LM Bornholm, som har stiftet familie og som vender tilbage til øen – hvordan skal KpK se ud for at være et reelt kirkeligt tilbud til dem. 2) Hvordan vil KpK sikre missionsperspektivet i arbejdet, hvis det ikke på sigt er holdbart alene at outsource det til kredsene? AS afventer en tilbagemelding fra Kirken på Klippen.

K O M M I S S O R I U M

LM på Bornholm – hvordan nå næste generation?

Udfordringen

LM har nogle åndelige værdier og et kald, som er værd at kæmpe for og som verden har brug for. Derfor er det ikke ligegyldigt, at vi til stadighed udvikler LM-rammerne, så de er brugbare for evangeliets fremme. Vi er os bevidst, at LM's tilstedeværelse på Bornholm om 15-20 år på ingen måde sikres igennem udvikling af rammer og strukturer eller frimenigheder. Vækkelse og vækst sker igennem Guds ord og Ånd. Det vigtigste er heller ikke at LM består, men fordi vi tror vi har nogle åndelige værdier og et kald som er værd at kæmpe for og som verden har brug for, så er det alligevel ikke ligegyldigt, at vi til stadighed udvikler LM-rammerne på ø-plan og lokalt, så de er brugbare for evangeliets fremme.

Derfor stiller vi spørgsmålet: hvad tjener evangeliets udbredelse her på Bornholm? Hvordan nå næste generation?

Situationsanalyse

Tilslutningen til LM's lokale kredse på Bornholm har i de seneste årtier været vigende, og flere missionshuse er blevet nedlagt/solgt (Årsdale, Snogebæk, Allinge, Tejn og Pedersker).

LM på Bornholm er ikke en selvfølgelighed som tidligere, og vi er udfordret på sammenholdet, fordi sammenhængskraften ikke er helt så stor som tidligere. Sammenholdet om LM's åndelige og organisatoriske idealer er under pres. Det gælder især i spændingsfeltet mellem Folkekirke og frimenighed. En årsag kan være, at yngre familier ikke ønsker at være i den såkaldte ellipsemodel, med et tilhørsforhold til både missionshus og kirke. Der er en fælles erkendelse af, at mange unge LM'ere vælger LM fra, når/hvis de flytter tilbage til Bornholm.

AS vurderer, at mange af dem som i fremtiden skal bære LM's kald og arbejde videre på Bornholm, ikke er så organisationsbevidste som tidligere. De har et stærkt ønske om 'helmenighed', og derfor parate til at vælge LM fra, hvis vi alene holder fast i vores nuværende organisationsformer.

Det afføder bl.a. følgende spørgsmål

- Hvordan skaber vi de optimale rammer for at næste generation både kan blive nået og fastholdt ved evangeliet om korset?
- Hvordan fastholder vi en stærkt roseniansk bibelforståelse, med vægtlægning på lægmandsarbejdet og det almindelige præstedømme?
- Hvordan skal Kirken på Klippen se ud, for at unge som er opvokset i LM Bornholm, som har stiftet familie og som vender tilbage på øen – ser Kirken på Klippen som et reelt kirkeligt tilbud til dem?

- Hvordan vil Kirken på Klippen sikre missionsperspektivet i arbejdet, hvis det ikke på sigt er holdbart alene at outsource det til kredsene?

Udvalg

Birger Skovgaard-Holm, Niels Chr. Andersen og Hakon Christensen (koordinator), Kenneth Gudberg-
sen (Kirken på Klippen), Peter Westh Jensen, Bent Wagner Hansen.

LMs menighedskonsulent Birger Reuss Schmidt deltager som sekretær, og ekstern konsulent hvis opgave det at facilitere processen som den, der 'udefra' kan stille spørgsmål.

Opgaven

- En analyse af udviklingen i LM på Bornholm de seneste 30-40 år, herunder en vurdering af sammenhængskraft, trofasthed ved møder og omfanget af det udadrettede arbejde
- En analyse af ønsker, behov og muligheder for at LM på Bornholm fremover kan fremstå som et reelt kirkeligt tilbud til især unge familier, der vender tilbage til Bornholm og de som allerede bor på Bornholm
- Forslag til hvordan Kirken på Klippen, som en del af LM-helheden på Bornholm, kan udvikle sig til et relevant kirkeligt tilbud til nye generationer – med eller uden LM opvækst i bagagen, med et klart missionsperspektiv og med hensyntagen til arbejdet i de lokale LM kredse

Tidsramme

Oplæg klar til AS-mødet 9. april 2018, med henblik på at emnet drøftes på RS-mødet i maj 2018.

Herefter vil det være naturligt at spørgsmålet om hvordan vi i LM-Bornholm når næste generation bredes ud til alle kredsene.

Godkendt på AS-mødet d. 13. juni 2017

Bilag 3.

Hvad siger de unge?

Som en del af udvalgsarbejdet er der indhentet svar fra otte yngre personer/ægtepar om, hvorfor de har henholdsvis valgt at komme i LM eller valgt at komme andre steder – og hvad der i givet fald skal til for at unge vil vælge LM.

De pågældene er blevet spurgt om, hvorfor de kommer eller ikke kommer i LM, hvad de vil fremhæve som det positive i LM, hvordan de vurderer udviklingen i LM samt om de har gode råd og eventuelt ting, de kunne tænke sig at ændre, som ville gøre det lettere for unge tilflyttere at vælge LM.

Nedenfor følger en sammenfatning af svarene. Teksten markeret med **gult** stammer fra de personer, som fortsat kommer i LM.

Stærke sider i LM i dag	Svage sider i LM i dag
Når mødeformen er mere fri og afvekslende (som på årsmødet eller fællesmøder i Rønne).	Mødeformen er traditionel, lukket og indforstået (i modsætning til Bornholmerkirken).
Når unge inddrages og får indflydelse.	Prædikenerne er for tunge, lange (især for børnefamilier), ukonkrete og ikke tilstrækkeligt direkte og hverdagsrelevante
Solid forkyndelse, der er forankret i Bibelen og danner modkultur.	For få unge prædikanter
Lægmands-strukturen med skiftende prædikanter og missionshusmødeformen.	Manglende frimodighed (f.eks. negativ oplevelse i form af personlige irettesættelser).
Trygheden, når man har rødder og familie i LM LM-buketten (lejre, international mission, børnearbejde mv.)	Der mangler bevægelse og udsyn.
Der er noget klippefast over LM.	Det går ned ad bakke og det er svært at skaffe medarbejdere.
Helheden inkl. børnearbejde, lejre og international mission.	
Kæmpegodt børne- og lejrarbejde.	
Varmt fællesskab.	
Små kredse med sammenhold og godt fællesskab på tværs af generationerne.	
Gudstjenestefællesskab er altafgørende.	

Aktuelle udfordringer	Ønsker om ændringer
<p>At vi bliver færre på Bornholm. Det går generelt "ned ad bakke". Der er brug for nye kræfter.</p> <p>Tiden er løbet fra søndagsmødernes form. Det er for stift og gammeldags, og mange sidder jo i folkekirken om søndagen.</p> <p>Uenighed om folkekirke/frimenighed fylder stadig meget. Nogle er blevet meget folkekirkelige, andre vælger den fra.</p> <p>Mange unge ønsker en helmenighed, og her er Kirken på Klippen ikke løsningen.</p> <p>Søndagsmødet er også under pres, fordi mange rejser "over" i weekenden.</p> <p>Unge har en presset hverdag og derfor manglende overskud til opgaverne.</p> <p>Det er en befrielse i Folkekirken, at der ikke er så stort behov for frivillig arbejdskraft.</p> <p>At fastholde de små, værdifulde fællesskaber (store fællesskaber svækker ansvarsfølelsen) - og sammentænke det med større enheder.</p> <p>Det sociale betyder mest. Ikke mindst hensynet til børnene.</p> <p>LM's børnearbejde er meget værdifuldt, vigtigt med små fællesskaber her.</p> <p>Lejrene er vigtige.</p> <p>Musikarbejdet er vigtigt, men musikdebatten lever stadig.</p> <p>Vi skal ikke være bange for nye ting og holde krampagtig fast i gamle traditioner.</p> <p>Vi må knuselske de unge og give dem udfoldelsesmuligheder!</p>	<p>Behov for fornyelse og forandring.</p> <p>Mere fri mødeform. Bedre mulighed for at dele liv, frit vidnesbyrd, bøn og forbøn. Musikarbejdet skal prioriteres.</p> <p>Gudstjenester hver søndag med meget lovsang, band, musik mv. gerne ved forskellige forkyndere,</p> <p>Helmenighed med ansat præst (hyrde)</p> <p>En mere - eller flere - frimenigheder, men det lokale børnearbejde må ikke dø.</p> <p>Forkyndelse, som er kortere, direkte, konkret, hverdagsrelevant og på hverdagsprog.</p> <p>Kan afveksles med længere bibelundervisning.</p> <p>Flere hverdagsmøder.</p> <p>Socialt fællesskab (f.eks. spisning)</p> <p>Vigtigt at turde være et åbent fællesskab.</p> <p>Nødvendigt at lukke nogle små steder, men vigtigt med lokalt børne-, ungdoms- og ældrearbejde.</p> <p>Vigtigt med plads til folk med forskellige meninger.</p> <p>Folk skal føle sig som medlem af LM-Bornholm og ikke en lokal kreds og mere frit vælge kreds uafhængigt af, hvor man bor.</p> <p>Vi skal ikke blive slatne og pakke tingene for meget ind (i forkyndelsen).</p> <p>Villighed til at være sårbar og bryde facaden.</p> <p>Strukturen skal forandres, så vi igen kan tiltrække unge familier.</p>

Hvad siger kredsformændene?

Som en del af udvalgsarbejdet er der indhentet svar fra kredsformændene på Bornholm. De er blevet spurgt om deres syn på tendenserne i de sidste 10-15 års udvikling, forventninger til den lokale udvikling de næste 5-8 år og hvordan de forestiller sig, at LM-arbejdet på Bornholm ser ud om 10 år.

Ni ud af ti formænd har svaret, og nedenfor følger en sammenfatning af svarene.

1. LM arbejdet i din lokale kreds – hvordan vil du beskrive udviklingen de sidste 10-15 år? Hvilke tendenser kan der spores?

Den helt generelle tendens er faldende medlemstal grundet i dødsfald og fraflytning, færre unge familier, voksende gennemsnitsalder, faldende tilslutning til søndagsmøderne især af børnefamilier og fordi mange ældre er bortrejst i weekenden, indskrænkning af aktiviteter og stigende vanskeligheder med at skaffe medarbejdere.

Der er dog kommet enkelte unge familier til nogle steder og der er også fortsat en betydelig lokal missionsaktivitet og glæde over fællesskabet. Ældre, der flytter til de større byer på Bornholm, er ofte trofaste over for den kreds, de oprindeligt er kommet i.

Kirken på Klippen er eneste enhed med medlemsfremgang – de sidste to år dog status quo.

En del LM'ere er blevet mere folkekirkelige i perioden og andre har tilsluttet sig Kirken på Klippen.

2. LM arbejdet i din lokale kreds – hvilken udvikling forventer du de næste 5-8 år?

Det gennemgående træk er fortsat stagnation, tilbagegang og fusioner mellem LM-kredse.

Der forventes mere samarbejde med IM og ELM.

En enkelt formand bemærker dog, at bare 2-3 unge familier vil kunne gøre en stor forskel i en kreds.

Måske vil Kirken på Klippen opleve medlemsfremgang, men det vil især afhænge af udviklingen i Folkekirken og/eller strukturændringer i LM.

3. Frit fra leveren: Beskriv hvordan du forestiller dig LM arbejdet på Bornholm som helhed ser ud om 10 år?

Der forventes færre søndagsmøder, kredsfusioner og -lukninger og problemer med at rekruttere medarbejdere til det lokale børnearbejde.

Der er en generel forventning til at helmenigheden vil komme, evt. i form af flere frimenigheder.

Der foreslås blandt andet

- at Kirken på Klippen breder sine gudstjenester ud på flere, skiftende lokaliteter,
- at det lokale missionsarbejde kan drives uden en lokal kredsbestyrelse,
- at der kun bevares tre missionshuse og det resterende lokale missionsarbejde finder sted i offentlige bygninger,
- at nogle få større kredse/frimenigheder driver arbejdet i et større område.

Den store bekymring er, om det er muligt at kombinere store helmenigheder med det lokale missionsarbejde. Vil man kunne bevare børnekredsen i de små byer, hvis de unge familier knytter til i en central helmenighed, som let kommer til at sluge ressourcerne.

Flere gør dog opmærksom på, at vækkelse kan ændre billedet!